

Social utblick

Arne Borg

Välfärd med förhinder

Uppbyggnaden av vårt välfärdssystem ägde rum framför allt under 50-, 60- och 70-talen. Det var under de år då samhällsekonomin var god och då kraven på välfärd och rättvisa växte sig starka inom befolkningen. Det var åren då sjukförsäkringen, tandvårdsförsäkringen, folkpensionssystemet med ATP och föräldraförsäkringen växte fram, grundstenarna i det sociala trygghetssystemet.

Det råder fortfarande en allmän uppslutning kring socialförsäkringssystemet även om dessa förmåner drar stora kostnader och utgår till åtskilliga grupper som borde klara sig försäkringarna förutan. Det generella välfärdssystemet har en psykologisk effekt som inte skall underskattas. Kostnaderna är mer eller mindre dolda. De tas ut skattevägen men för medborgarna blir de mest synliga som inkomster även om kostnaderna skattevägen skulle vara större än vad som kommer tillbaka inkomstvägen. Samtidigt som de ökar välfärden för de allra flesta fungerar systemet också som inkomstfördelare.

Men välfärden är inte bara socialförsäkringar. Maskorna i skyddsnätet är mycket grova och många faller igenom och behöver också ett undre skyddsnät. Det är här den individuella hjälpen kommer in i bilden, den som framför allt kommunerna ansvarar för. Det gäller socialhjälp och det gäller framför allt tillgången till barntillsyn, omsorgen om de gamla och tillgången till sjukvårdsresurser. Pengar är som bekant

inte allt. Socialförsäkringarna garanterar vissa inkomster men inte den reella hjälpen.

Och här börjar problemen. Kommunernas ekonomi blir allt sämre, inte minst genom ökade statliga pålagor och indragna skatteinkomster. Dessutom råder en stor personalbrist inom den offentliga vårdsektorn, framför allt i storstadsregionerna där arbetsmarknaden är tämligen överhettad.

Det är naturligtvis grunden till den intensiva debatt som uppstått kring kvalitén på offentliga tjänster och i kölvattnet följer en mer eller mindre nyanserad debatt om privatiseringens eventuella förtjänster.

När det gäller kritiken av de individuellt behovsprovade ekonomiska bidragen så är den gammal och välkänd och har naturligtvis i samhällsekoniskt bekymrade tider accentuerats ytterligare. Allmänheten är betydligt mer kritisk till dessa bidragsformer än till socialförsäkringarna. Det bekräftas bl a av en undersökning som samhällsforskaren Staffan Marklund gjorde för några år sedan. Han undersökte bl a medborgarnas inställning till skatternas användning och kom fram till klara besked att man i stort sett var nöjd med skatteuttaget till sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg och sysselsättningspolitik. Däremot var man mycket kritiskt inställd till socialbidrag och bostadsbidrag. Kritiken kommer främst från dem som befinner sig ovanför men i närheten av socialbidragsnivån. Det är dessa medborgare som oftast talar om missbruk av bidrag och att folk blir arbetsskygga, att man bör göra rätt för sig osv. Det är en kritik som förvånar eftersom samhällets kostnader för den individuella hjälpen bara är en bråkdel av de samlade sociala kostnaderna.

Och det säger oss att solidariteten och rättvisesystemet bör i största möjliga utsträckning byggas på den generella socialpolitikens grund. Alla bör känna sig delaktiga. Ur den synpunkten är det också olyckligt att skattereformen tvingar fram en stark ökning av antalet bostadsbidrag.